

Атанас ДЕРМЕНДЖИЕВ, Поля ЙОРДАНОВА (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”)
Atanas DERMENDZHIEV, Polyа YORDANOVA (“St Cyril and St Methodius”
University of Veliko Tarnovo, Bulgaria)

СОЦИАЛНО–ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА КИПЪР НА СЪВРЕМЕННИЯ ЕТАП

SOCIO-ECONOMIC RELATIONS BETWEEN BULGARIA AND THE REPUBLIC OF CYPRUS AT THE PRESENT STAGE

For the years of independence, Cyprus has achieved very good results in its industrial development. On the island was created diversified processing industry that produces quality products that are well accepted in domestic and foreign markets. Nowadays, the government is taking action on the implementation of advanced technologies in industry and ways to create so-called “incubators” and to develop research centres for the development of new technologies.

The overall level of economic growth is considered satisfactory given the negative impact of weather conditions that influenced the production and export of agricultural products. Structurally services indirectly related to tourism and in particular, the financial, business services and public services have achieved relatively high growth in contrast to the agricultural sector, where the decline was due to the liberalization of the foreign regime. In recent years, Cyprus has been identified as one of the 32 most developed economies in the world.

Keywords: Cyprus, Bulgaria, industrial development, socio-economic relations.

България е една от първите държави, установили дипломатически отношения с Република Кипър след обявяването на независимостта ѝ. Търговско-икономическите отношения между двете страни през последните години се развиват активно. От кипърска страна има интерес към инвестиции у нас в редица отрасли. Налице е съвместна дейност в областта на леката и хранителната промишленост, битовата химия и др. Размерът на кипърските инвестиции у нас за последния десетгодишен период е над 300 млн щ. д., като това го нарежда на седмо място по общ обем на инвестициите в България.

В България работят над 30 кипърски фирми, а в Кипър са регистрирани 2 фирми с българско участие.

Между двете страни има изградена солидна договорно-правна база. Полагат се постоянни усилия за осъвременяването ѝ в духа на новите европейските реалности. През последните години са подписани: Договор за сътрудничество в областта на туризма, Споразумение за сътрудничество в областта на пощите и далекосъобщенията, Протокол за сътрудничество между министерствата на външните работи на двете страни.

В настоящия момент са съгласувани и действащи няколко важни спогодби между двете страни:

- Спогодба за взаимна защита и насърчаване на инвестициите;
- Спогодба за обратно приемане на лица, които влизат и/или пребивават незаконно на територията на двете страни;

- Спогодба за социално осигуряване между двете страни от 2006 г., актуализирана през 2010 г.

Спогодбата за сътрудничество между правителствата на Република България и Република Кипър в областта на науката, културата и образованието и тригодишните Програми към нея е основата, върху която се развиват коректни отношения между двете страни в тази област. България е привлекателен образователен център за кипърските студенти. През последните години техният брой бележи ръст и в момента в българските висши учебни заведения се обучават над 500 кипърски граждани.

Българската позиция по кипърския въпрос за спорните територии в северната част на острова остава непроменена. България се обявява за справедливо и трайно решаване на проблема в съответствие с жизнените интереси на кипърския народ. Република Кипър трябва да остане единна, независима и териториално цялостна държава, чийто суверенитет се разпростира върху цялата територия на острова. Бъдещото държавно устройство на Кипър трябва да гарантира мирното съществуване на общностите в условия на пълна сигурност. Официалната позиция на България е, че страната ни ще продължи да оказва съдействие и подкрепа за постигане на мирно, справедливо и трайно решение на кипърския въпрос както по линия на двустранните отношения, така и в рамките на ООН и другите международни организации.

Взаимно е разбирането, че извършеното приобщаване към европейските структури е най-сигурната гаранция за суверенитета на всяка една от страните.

В двустранните си отношения с Кипър България се стреми да реализира следните приоритети: поддържане на активен политически диалог на най-високо и високо равнище, установяване на тясно сътрудничество между отрасловите министерства на двете страни и увеличаване на стокообмена и туристическия поток.

Кипър е един от водещите инвестиционни партньори на България. За периода 1996–2012 г. той заема 6-о място по вложени инвестиции в България. Кипър е на 50-о място в общия стокообмен с България с дял от 0,2% от общия обмен, с 0,29% заема 42-ро място в износа и с 0,14% заема 48-о място от общия внос.

През последните десет години в отношенията в областта на туризма между България и Кипър се наблюдава тенденция на по-засилен интерес от българска страна и броят на българските туристи, пребивавали в Кипър, е по-голям от този на кипърските граждани, посетили България.

Възможностите за кипърски инвестиции в България са значително по-големи, отколкото за български в Кипър. Интересът на кипърските инвеститори би могъл да бъде насочен към директни приватизационни сделки, участия в търгове, проекти, концесии, учредяване на смесени фирми за производство, за работа на ишлеме, за трансфер на ноу-хау или авторски права, за излизане на пазари на трети страни. От взаимен интерес са най-вече договори в леката промишленост, обувната, текстилната, електро-домашинските уреди, изделия от кристал, порцелан, мебели, хотелско и канцеларско оборудване и в хранителната промишленост – производство на сокове и концентрати от цитрусови плодове, доматиен концентрат, винарска промишленост и др. Към това

следва да се прибави и възможността от привличане на потенциални кипърски туристи в България и особено в зимния (ски), балнеоложкия, еко- и ловния туризъм.

С присъствието на България в Европейския съюз се засилват възможностите за сътрудничество в областта на бизнеса, като „общото” икономическо пространство се разширява с нови инвестиционни и икономически планове и за двете страни. По-голямата част от кипърските инвестиции са в областта на строителството, промишлеността и услугите. Кипър се нарежда на 28-о място по брой туристи, посетили България (23,380 д. за 2011 г.).

Що се отнася до инвестиционните проекти в бюджета на страната за 2013 г. е заложено увеличение със 153 млн. евро на разходите за развитие, с цел окончателно довършване на над 30 големи проекта, като строеж на пътища, пътни възли и др.

Структурата на българския износ за Кипър през последните години е сходна със структурата на общия износ на страната, като доминират стоките с относително ниска степен на преработка и субпродукти. За 2012 г. се забелязва спад в износа за Кипър в сравнение със същия период на миналата година, но като цяло стоковата структурата остава непроменена.

Табл. 1

Стокообмен между страните (в млн.)

Година	Стокообмен	Износ	Внос	Салдо
2006	104.6	88.7	15.9	72.8
2007	102.4	49.9	52.5	-2.6
2008	128.993	93.13	35.86	57.27
2009	85.798	54.303	31.495	22.808
2010	73.561	45.843	27.718	18.125
2011	140.911	61.235	79.676	4.573
2012	162.577	83.575	79.002	-18.441

Износът от България се съсредоточава в три основни сектора - стоки и изделия на металургията; нефтени масла и минерални (в Табл. 2), горива, суровини и техни производни и стоки от хранителната индустрия

Водещи стоки в износа за 2012 г.

№	Код МТ	Описание	%
1	1005	Царевица	15.52
2	1001	Пшеница и смес от пшеница и ръж	11.37
3	1003	Ечемик	10.90
4	2402	Пури (включително тези с отрязани краища), пурети и цигари от тютюн или от заместители на тютюна	5.49
5	1905	Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитни продукти, дори с прибавка на вакао; нафора, празни капсули от тесто за медикаменти, сухи тестени листа от брашно, скорбяла или нишесте и подобни продукти	5.18
6	8523	Носители, изготвени за записване на звук или за аналогични записвания, но без запис, различни от продуктите от глава 37	5.11
7	8517	Електрически апарати за жична телефония или телеграфия, включително кабелните телефонни апарати с безжична слушалка и апаратите за телекомуникация чрез носещ ток или за цифрова телекомуникация, видеофони	2.75
8	1701	Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	2.72
9	3916	Пластмасови едножични влакна, чийто най-голям размер на напречния разрез превишава 1 mm (моновлакна), пръстени, пръчки и профили, дори с повърхностна обработка, но не обработени по друг начин	1.95
10	9504	Артикули за колективни игри, включително игрите с двигател или с механизъм, билярди, специални маси за хазартни игри и игри с автоматични кегли (например боулинг)	1.79

Източник: Министерство на търговията, индустрията и туризма на Кипър

Водещи стоки в износа са от първичния икономически сектор, царевица, пшеница, ечемик и ръж – около 37% от всички стоки. След тях се нареждат стоки от: хранително-вкусовата промишленост – около 16%, електроапарати и пластмасови изделия – около 7% и др.

Водещи стоки във вноса за 2012 г.

№	Код МТ	Описание	%
1	0207	Месо и каранти, годни за консумация, от домашни птици от N 0105, пресни, охладени или замразени	44.05
2	0203	Месо от животни от рода на свинете, пресни, охладени или замразени	9.42
3	1701	Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	9.01
4	3004	Медикаменти (с изключение на продуктите от NN 3002, 3005 или 3006), съставени от смесени или несмесени продукти, приготвени за терапевтични или профилактични цели, представени под формата на дози или пригодени за продажба на дребно	6.06
5	8607	Части за превозни средства, движещи се по железопътни или подобни линии	3.91
6	8537	Табла, пана, конзоли, пултове, шкафове и други подобни, оборудвани с два или повече уреда от позиции NN 8535 или 8536 за управление или електрическо разпределение, включително тези, в които са вградени инструменти или апарати	2.53
7	9102	Ръчни часовници, джобни часовници и подобни часовници (включително хронометри от същите видове), различни от тези от N 9101	1.76
8	0402	Мляко и сметана, концентрирани или с прибавка на захар или други подсладители	1.65
9	0206	Каранти, годни за консумация, от животни от рода на едрия рогат добитък, свинете, овцете, козите, конете, магаретата, мулетата или катърите, пресни, охладени или замразени	1.55
10	0202	Месо от животни от рода на едрия рогат добитък, замразени	1.46

Източник: Министерство на търговията, индустрията и туризма на Кипър

Във вноса между двете страни с най-голям процент и водещи са стоките от хранително-вкусовия сектор: месо, захар, захарни изделия, съответно над 70% от общия баланс. Различни по характер и асортимент, но с малък процент на внос са стоки за бита, за строителството, части за превозни средства и др. (в Табл. №3).

За периода 1996-2012 г. инвестициите на Кипър в България възлизат на 2,317 млрд. евро, с което страната се подрежда на 6-то място по обем на инвестициите у нас (Табл. №4) и представлява относителен дял 5,56% от общия обем на преките чуждестранни инвестиции в България, възлизащи на 41,637 млрд. евро. За 2012 г. преките инвестиции от Кипър възлизат на 48,9 млн. евро (по данни на БНБ). През 2011 г. преките кипърски инвестиции в страната по данни на БНБ са в размер на 105,8 млн. евро., което представлява 9,19% от инвестициите в страната, възлизащи на 4,1151 млрд. евро.

За 2012 г. по данни на БНБ кипърските ПЧИ в България са в размер на 104,8 млн. евро, което представлява 6% от инвестициите в страната, възлизаци на 1,746 млрд. евро.

Табл. 4

Приток на инвестиции в България за периода 2008-2012 г.

Период	2008	2009	2010	2011	2012	Общо (млн. евро)
Общо	6727.8	2436.9	1151.2	1746.3	1398.0	41637.4
Нидерландия	499.9	654.7	1240.2	647.6	475.3	6601.4
Австрия	1144.0	422.2	-654.2	513.2	-167.1	5638.2
Гърция	635.9	218.7	63.6	-3.3	-89.8	3576.3
Великобритания	637.4	251.1	-257.9	-181.5	-91.5	2606.1
Германия	783.3	271.4	80.8	-31.6	-46.7	2500.6
Кипър	333.5	288.7	105.8	104.8	48.9	2316.8
Русия	298.2	166.1	205.4	173.7	165.8	1657.7
Унгария	209.5	111.5	70.5	-87.1	65.3	1331.9
Швейцария	157.3	86.2	-55.9	69.9	168.7	1288.6
Италия	138.8	43.0	71.1	-14.3	52.1	1286.9

Характерна тенденция на инвестиционния поток от Кипър е неговото непостоянство и стойностен размер. През периода 2006–2009 г. е налице значително увеличаване на инвестиционният интерес от страна на кипърски фирми, което говори за доверие и оценка на подобряващите се условията за бизнес и инвестиции в България към този момент. След 2009–2012 г. се наблюдава сериозен спад на кипърските инвестиции в страната, което може да се обясни с развитието и задълбочаването на финансово-икономическата криза в Европа. С оглед на финансовите проблеми на Кипър, може да се очаква, че инвестиционният интерес към България през следващите няколко години ще е относително слаб (Табл. №4).

По данни на Българска агенция за инвестиции Кипър е сред водещите страни по преки инвестиции в секторите преработваща промишленост, строителство, недвижимо имущество, търговия. Голяма част от инвестициите от Кипър са от офшорни компании, чиито действителни главни квартири са в Гърция, САЩ, Русия и други страни.

Сред 50-те най-големи преки кипърски инвеститори за периода 1992–2005 г. са в Пощенска банка на инвеститорите ALICO/CEN, САЩ, Кипър и в стъкларския завод „Дружба” – Пловдив на BARECK OVERSEAS, Кипър. Кипърските компании Pandects Co Ltd и N&A Co Ltd през 2009-2010 г. увеличават дяловото си участие в завода за помпи Випом АД, гр. Видин. „Баранко” ЕООД, дъщерно предприятие на кипърската

офшорна компания „Баранко ко лимитид“ става собственик от 2009 г. на предприятието за опаковки на Булгартабак – „Пловдив Юрий Гагарин БТ“. Куадрант Юропийн Бевъриджис Лимитид (Quadrant European Beverages), Кипър придобива 99% от капитала на българското дружество „Агрима“ АД – представител на „Пепси“ за България и дистрибутор на други безалкохолни напитки през 2010 г. Ханфорд Кънсълтанси (Овърсис) Лимитед, Кипър, гр. Никозия увеличава дела си в Пиринхарт АД, гр. Разлог. Кипърско участие през 2008–2012 г. има и в завода за фурнир и дървесни плоскости „Фазерлес“ АД – гр. Силистра. Това е регистрираният в Кипър инвестиционен фонд „Лео овърсийз“.

При наличието на развиващата се фондова борса у нас могат да се привличат чисто финансови инвестиции в т.ч. покупкопродажба на акции, пакети акции, ДЦК, дългови инструменти, фючърсни операции и др. За периода 2004–2012 г. един проект (Табл. №5) в Завода за производство на плочи от Дървесина, с. Узунджово, Хасковско, с участие на кипърски инвеститори е сертифициран по Закона за насърчаване на инвестициите:

Табл. 5

Инвестиционен проект

СЕРТИФИКАТ КАТ №	КЛАС ИНВЕСТИЦИЯ	ИНВЕСТИТОР	ИНВЕСТИЦИОНЕН ПРОЕКТ
A-02/27. 02.2008	A-клас	Кроношпан БГ ЕООД гр. Бургас (Кроношпан Холдингс Лимитед", Кипър)	Завод за производство на плочи от дървесни частици - с. Узунджово, обл. Хасково

Източник: www.investincyprus.gov.cy

През последните години в отношенията в областта на туризма между България и Кипър се наблюдава тенденция на по-засилен интерес от българска страна и броят на българските туристи пребивавали в Кипър е по-голям от този на кипърските граждани посетили България. За 2012 г. България е посетена от 15 212 кипърски туристи, като този показател отчита спад от 8,7% спрямо 2011 г. През 2012 г. 5 861 български граждани са посетили Република Кипър, като този показател отчита спад от 54,6% спрямо предходната година. Намаление има при пътуванията с цел гостуване през 2012 г., като са реализирани 7 248 пътувания, което е с 32,8% по-малко в сравнение със същия период на 2011 г. и при пътуванията с цел бизнес, като са реализирани 1 057 пътувания (-31,3%). Увеличение има при пътуванията с цел туризъм, като са реализирани 12 379 пътувания, което е с 16,7% повече на годишна база. *Договорът за сътрудничество в областта на туризма* между двете страни създава предпоставки за разширяване на

специализирания туризъм и активизиране на индивидуалния, реализация на инвестиции в туристически обекти. В него се предвижда и възможност за участие на кипърски дружества в управлението, реновацията и експлоатацията на български туристически обекти и съвместна подготовка на кадри в областта на туризма. Към края на 2012 г. български компании са инвестирали 76 млн. евро в Кипър. Чуждите инвестиции в Кипър са предимно насочени към финансови посреднически институции, недвижимо имущество и търговия. От своя страна, Кипър е на 12-то място сред чуждестранните инвеститори в нашата страна. Кипър е идеалният център за развитие на туризъм поради специфичното си разположение, природни ресурси и благоприятен климат. Островът е световно известен център на морското дело с двете пристанища Лимасол и Ларнака. Кипър е и район за транзитна търговия. 65% от износа на страната е за ЕС, а от страните на общността внася 54%. По отношение на стокообмена между Кипър и България салдото е положително за нашата страна – т.е. Кипър внася повече отколкото изнася за България. Вносът на Кипър от България за 2010 г. възлиза на 61 млн. евро, а износът на 4 млн. евро, за 2011 г. съответно внос 63 млн. евро, износ 2,89 млн. евро. За да се улеснят икономическите отношения на стопанските субекти от Кипър и света Правителството на Кипър е сключило споразумения за избягване на двойното данъчно облагане с 42 страни, включително и с България (в сила от 1.01.2001 г.). По силата на тези споразумения се елиминира възможността за двойно плащане на данък. С добро данъчно планиране се намалява данъчната тежест. Трябва да се има пред вид, че споразуменията за избягване на двойното данъчно облагане се прилагат въпреки местното законодателство, при по-изгодни условия. Една компания заплаща данъци в Кипър, ако управлението и контролът ѝ се осъществяват в страната. За личните данъци важи период от 183 дни годишно. При по-малък период на престой лични данъци не се дължат.

Между България и Кипър съществуват дълготрайни връзки. Между София и Ларнака има директни полети 6 пъти в седмицата. И двете страни са членки на ЕС. Поддържат дипломатически връзки от 1960 г. като са разменили дипломатически представителства. По неофициални данни в Кипър живеят и работят около 70 000 българи. В България учат годишно около 500 до 700 кипърски студенти. В България оперират около 200 кипърски фирми. През 2010–2012 г. Кипър се нарежда на 12-то място сред чуждестранните инвеститори в страната. Кипър предлага много благоприятни условия за правене на бизнес. Кипър е най-големият инвеститор на българския преход към пазарна икономика, който осъществи нова данъчна реформа, съобразена изцяло с присъединяването към ЕС. След промяна на закона съдбата на съществуващите офшорки се разглежда отделно в законопроекта: те плащат данък върху печалбата по сегашна ставка (4,25%) до 2004 г., всички следващи по 10%. За да изпълни условията на Брюксел за членство, Кипър трябваше да отмени режима на конфиденциалност за собствениците на регистрираните в страната компании. Досега сведенията за тях се съхраняваха в Централната банка на Кипър, която може да ги разгласява само със съдебно решение. По последни данни Кипър се нарежда на второ място сред най-големите инвеститори в България след Германия, а на руския пазар е на трето място след САЩ и Германия. Повече от 80% от кипърските инвестиции в икономиката ни са преки. От платежния

баланс на Кипър следват изводите, че годишно преките инвестиции на страната в останалата част на света не надхвърлят скромните 5 млн. долара. Този парадокс се обяснява с това, че от името на кипърски компании в България инвестират български фирми. Защото заплатите на чуждестранните служители на офшорни компании, живеещи извън пределите на страната, които се плащат през кипърски банки, не се облагат с ДОД. Поради това днес в Кипър има регистрирани повече от 50 хил. чуждестранни компании. Точният брой на регистрираните български фирми не е известен, но се предполага, че са около двеста. За кипърските инвеститори основният елемент не е ставката на данъка върху печалбата, а съществуването на споразумение за избягване на двойното данъчно облагане, което им гарантира, че печалбата им ще се облага само и единствено с данъците на Кипър.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Анисимов 1986: Анисимов, Л. Н. Проблема Кипра: историческия и международно-правовия аспекти. – М.: Международные отношения.

Егоров 1986: Егоров. Кипр надежды и страхи. – М.: Знание.

Красневская 1997: Красневская З. Я. Деньги на любой вкус и цвет: Очерки по валютам зарубежных стран. – М.: Амалфея.

Страны и регионы 2005: Страны и регионы. Статистический справочник Всемирного банка. Москва.

Халдин 1997: Халдин, М. А. Оффшорный бизнес на Кипре. М.: Майна.

Чернявский 2002: Чернявский, С. П. Международный оффшорный бизнес и банки. М.: Финансы и статистика.

www.offshorebg.com/offshore_zones_cyprus.php

www.temanews.com/index.php

www.schussco.com/jurisdictions/cyprus_offshore_company/

www.offshore-company.org/

www.cclogic.com/cyprus-company-formation/Offshore-Trust-Cyprus.html

www.investincyprus.gov.cy (портал за информационна поддръжка на външната търговия)

www.cyprusadvertiser.com

www.mcit.gov.cy/